ՀՆԳԵՏԱՍԱՆԵՐՈՐԴ — ՏԱՐԻ — ԹԻՒ — 764 — ՇԱԲԱԹ — 24 — ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1866

ՄԱՍԻՍ

ԼՐԱԳԻՐ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

Կ. Պոլսոյ համար Տարեկան հանդերձ Օրաթերթով 180 ղղ.
Վեցամսեայ ,, ,, 100 ,,
Գաւառաց համար Տարեկան հանդերձ Օրաթերթով 200 ,,
Վեցամսեայ ,, ,, 100 ,,
Մեծ թիւը 2 ղղ.
Օրաթերթ 20 փր.

Ծանուցմանց տողը մէկ անգամի համար 3 ղղ. երկու անգամի համար 2 ղղ.
Դուրս գացած յօդուածոց համար ծախքը Խմբագրութեան վրայ է։
Լրագրոյս վերաբերեալ նամակ կամ որ եւ իցէ գրութիւն Խմբագիր—Տնօրէնին պիտի ուղղուի. եւ նամակաց ծախքը ալ ղրկողին վրայ է։

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ 24 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Քաղաքական հորիզոնին վրայ դարձեալ երեւիլ կ'սպառնայ այն դըժուարակնճիռ խնդիրը, որ խաչակրաց ժամանակէն մինչեւ հիմա հիմա շատ անգամ ներկայացած է, բայց ամեն անգամ ալ մեծ խռովութիւններ հանած՝ եւ չէ կրցած վերջնական լուծում մ'ստանալ։ Արեւելեան խնդիրը յուզողներն իսկ չեն կրցած զայն լաւ ըմբռնել, եւ ամեն տեսակ մեկնութիւն ու հերպարանք տուած են անոր։ Ըստ Հելլենացոց՝ Բիւզանդեան կայսրութեան վերականգնումն է. ըստ Ռուսիոյ՝ Տաճկաստանի անկումն ու բաժանումն է. ըստ համաշխարհային յեղափոխականաց՝ Բ. Դրան հպատակ ազգերուն ազատութիւնն է. իսկ ըստ Գաղղիոյ եւ Անգղիոյ՝ Օսմանեան կայսրութեան պահպանութիւնը, բարեկարգութիւնը, ընտեսական եւ գանձային զարգացումը, մէկ խօսքով Եւրոպական ներդաշնակութեան մէջ մանել եւ արժանաւոր տեղ մը բռնելն է։

Ամեն ողջամիտ անձինք կրնան դատողութիւն ընել, որ Արեւելեան խնդրոյն լաւագոյն եւ հնարաւոր լուծումը մի միայն այս վերջին եղանակին մէջ է. առաջինները՝ կա՛մ շահասէր աշխարհակալութեան եւ կա՛մ յուզեալ երեւակայութեան արգասիք են։

Պատմութիւնը ցոյց կուտայ մեզ որ հիւսիսային սահմաններու մէջ բնակող ազգերը միշտ դէպ 'ի հարաւ տարածուելու հակամիտեալ են։ Ասոր մէկ ապացոյցը կուտայ նաեւ Ռուսիա, որ Ղրըմի արգաւանդ հողերուն տիրելէն ետեւ, իր փառասիրութիւնը մինչեւ Վոսփորի եզերքը հասնելու ձիգ թափեց։ Բայց իր առջեւ գտաւ ոչ միայն զօրաւոր կայսրութիւն մը, այլ եւ զԵւրոպա, որ չէր կրնար թոյլ տալ որ հիւսիսային Ովկիանոսէն մինչեւ Միջերկրականի բերանը տարածուող հսկայական կայսրութիւն մը հաստատուի Վոսփորի եզերքը։ Ռուսիա՝ տասը տարի առաջ իր այս դիտաւորութենէն ձեռնթափ ըլլալու պարտաւորեցաւ, բայց չփոխեց զայն, այլ միայն գործելու եղանակը չափաւորեց։

Օսմանեան երկրին մէջ բազմաթիւ քրիստոնեայք կը գտնուին, մեծ մասը յունադաւան, որոց Ռուսիա պաշտպան ձեւանալով Տաճկաստանի գործոց միջամտելու առիթ կը փնտռէր։ Բայց Օսմանեան կառավարութեան իմաստութիւնը 1856ին Խաթթի—Հիւմայունը հանելով՝ քրիստոնէից մեծամեծ արտօնութիւններ շնորհեց, եւ Եւրոպական տէրութիւններն ալ Փարիզի դաշնադրութեան մէջ այս արտօնագրին բարձր արժէքը ճանչելով՝ Տաճկաստանի ներքին գործոց առանձին միջամտութիւն ընելէ հրաժարեցան, եւ միայն Խաթթի—Հիւմայունին գործադրութեանը երաշխաւորեցին ամենքը մէկէն։

Այս կերպով Արեւելեան խնդիրը՝ եթէ ոչ լուծուած՝ գո՛նէ անուշ տեղը կապուած համարուեցաւ. բայց 1860ին Ռուսիա հաշտարար շրջաբերականաւ մը Եւրոպայի ուշադրութիւնը հրաւիրեց 1856ի Խաթթի—Հիւմայունին անգործադրութեանը վրայ, եւ դժբաղդաբար քիչ մ'ետքն Ասորեստանի կոտորածները վրայ գալով՝ այն գանգատներուն կարեւորութիւն տուին։ Գաղղիա Եւրոպայի հաճութեամբ Ասորեստան զօրք ղրկեց եւ Խաթթի—Հիւմայունին ինչ ինչ տրամադրութիւնները հոն գործադրուեցան։

Բայց խօսք Խաթթի—Հիւմայունը չկրցաւ ամբողջապէս եւ հետ առ հետ գործադրուիլ երկրին ներկայ վիճակին մէջ։ Ուստի ուրիշ տեղեր ալ աժգոհութիւններ ելան, որոց մէկ տխուր արգասիքն է Կրիտի ներկայ ապստամբութիւնը։ Կրիտացիները կը բողոքէին թէ կայսերական Խաթթը չգործադրուիր, բայց խօսք այս բողոքը պատրուակ մ'էր ապստամբելու եւ Յունաստանի հետ միանալ ուզելու։ Չենք կրնար գիտնալ թէ ո՛ւրկից առին Կրիտացիք մէկէն'ի մէկ այս համարձակութիւնը, բայց յայտնի է որ համարձակեցան եւ զինուց բաղդն իրենց իրաւարար ընտրեցին։

Միւս կողմանէ դեռ երէկ յեղափոխութեան եւ անիշխանութեան ասպարէզ եղած Յունաստանի կառավարութիւնն իր պաշտպան տէրութեանց դիմեց, Յիշատակագիր մը ներկայացուց եւ Օսմանեան կառավարութիւնը ամբաստանելով որպէս թէ 1856ի Խաթթի—Հիւմայունը չգործադրեր, Արեւելեան քրիստոնէից պաշտպան կանգնելու ելաւ։ Այս ալ 'ոչինչ նուազ զարմանալի պարագայ մ'է։

Ասոնց հետ մէկ տեղ երկիւղալի զրոյցներ կը պտըտին իբր թէ եւրոպական Տաճկաստանի գաւառներուն մէջ ընդհանուր ապստամբութիւն մը բորբոքելու վրայ է։ Այս զրոյցներն խօսք անհիմն են. խաղաղութիւնը մինչեւ հիմա վրդովուած չէ յիշեալ գաւառաց մէջ, եւ Ռումանիոյ խնդիրն ալ կարգի դրուելու վրայ է։ Բայց ահա ուրիշ զարմանալի պարագայ մ'ալ։ Պետերսպուրկի եւ Մոսկուայի կէս պաշտօնական լրագիրները յայտարարութիւն կընեն թէ Ռուսիա աշխարհակալելու բնաւ միտք չունի, այլ իր նպատակն է Արեւելեան քրիստոնէից անկախութիւնն ու ազատութիւնը տեսնել։

«Արեւելեան գործոց մէջ, կըսէ Քօբբէռնատոր Ռուս լրագիրը, մեր պաշտօնը նուիրական է, եւ կը կայանայ քրիստոնեայ ժողովրդոց անկախութեան հսկել եւ թոյլ չտալ որ ուրիշ կառավարութեան մը փառասիրութեանը գործիք ըլլան։ Ռուսիոյ գործօնութիւնն ազատ է, եւ սաստ հռչակուի նա։ Ռուսիա կրնայ իր կրօնակցաց ըսել. «Ես պատրաստ եմ իմ բոլոր զօրութեամբս ու կարողութեամբս ձեր օրինաւոր բաղձանաց մէջ ձեզ օգնելու։ Եթէ ձեր վիճակէն գոհ էք, Ռուսիա ուրախ կըլլայ, իսկ եթէ վաղ կամ անագան կը կարծէք թէ ձեր անկախութեան մէջ պիտի վրիպիք, դուք միշտ հզօր եւ անկեղծ նեցուկ մը պիտի գտնէք իմ վրաս։»

Ի՛նչ մեղկական խօսքեր, որք կարծես թէ աշխարհի ամենէն ազատ ազգին բերնէն կելլեն։ Քանի որ Թըշուառ Լեհաստանի արիւնաշաղախ ուրուականը աչքի առջեւ կեցած է, Ռուսիոյ լրագիրներուն արեւելեան քրիստոնէից վրայ յայտնած կարեկցութեան հաւատացող չկրնար գտնուիլ, ոչ ալ վերոյիշեալ գեղեցիկ խոստումները՝ ճշմարիտ ազատասիրաց համակրութիւնը կրնան գրաւել։

Փարիզի դաշնադրութիւնը հասարակական իրաւունք մը տուած է Եւրոպական մեծ տէրութեանց՝ 1856ի Խաթթի—Հիւմայունի գործադրութեանը հսկելու։ Այս հսկողութիւնն ըստ մեզ նոյն դաշնադիր տէրութեանց եւ Բ. Դրան համաձայնութեամբ միայն կրնայ արդիւնաւոր ըլլալ, եւ ոչ ուրիշ կերպով. ուստի եւ ասկէց տարբեր որ եւ է միջոցներն ու ջանքերը՝ աշխարհի խաղաղութիւնը վրդովելէ եւ տարապարտ արիւնհեղութեանց եւ աւերմանց պատճառ ըլլալէ ուրիշ հետեւանք չեն կրնար ունենալ։

Կըսուի թէ Կորչաքօֆ իշխանը Պիարից պիտի երթայ Նափոլէոն կայսրը համոզելու որ Ռուսիոյ հետ միաբանութեամբ Կրիտի գործին կարգադրութեան եւ Խաթթի—Հիւմայունին գործադրութեան համար միջամտէ. եւ որովհետեւ Փարիզի դաշնադրութիւնը իրաւունք տուած է որ եթէ դաշնակից տէրութեանց մէկ քանին անփոյթ գըտնուին, մնացեալ մէկն իսկ կրնայ անոր գործադրութիւնը պահանջել, ուստի Ռուսիա ալ նոյնը պիտի ընէ եղեր։ Կըսուի նաեւ թէ Ռուսիա առաջարկեր է Անգղիոյ կառավարութեան որ ասոր համար դեսպանաժողով մը գումարուի, բայց իր այս առաջարկութիւնը մերժըւեր է։ Դժուար չէ գուշակել որ եթէ ստուգիւ Կորչաքօֆ իշխանն այս նպատակաւ Պիարից երթայ, Նափոլէոն կայսեր ալ տալիք պատասխանը մերժողական պիտի ըլլայ. ըստ որում եթէ տէրութեան մը երկրին մէջ դժգոհութիւն մը ծագած ատեն ուրիշ տէրութիւնները միջամտելու իրաւունք ունենային, աշխարհք ամեն օր տակն 'ի վերայ կըլլար խիստ տարօրինակ պահանջմներու երեսէն, եւ ապստամբութեանց ու միջամտութեանց վերջը չէր գար։

Բայց ինչ որ ալ ըլլայ, կերեւի որ Ռուսիա Արեւելեան խնդիրն յուզելու խորհուրդէն ետ կեցած չէ, եւ այս անգամ իրեն հետ արտաքոյ կարգի դաշնակից մ'ալ ունի, այն է Ամերիկայի Միացեալ—Նահանգները Վ. Աղէքսանդր կայսեր կենաց դէմ փորձուած նողկալի դաւաճանութեան 'ի դերեւ ելնելուն առթիւ Ռուսիա ղըկուած Ամերիկայի դեսպանները Պետերսպուրկի եւ Մոսկուայի մէջ նմանը չտեսնուած համակրութեամբ ընդունուեցան, եւ Կորչաքօֆ իշխանը սոյն առթիւ կոչունքի մը մէջ բաժակ առաջարկելով՝ Ռուսիոյ տէրութեան եւ Ամերիկայի մեծ հասարակապետութեան բարեկամութիւնն իբրեւ Նախախնամութեան մէկ գործն անդրդուելի կը համարի։ Միացեալ-Նահանգները Միջերկրական ծովուն մէջ տեղ մը ձեռք բերելու դիտաւորութիւն ունին, եւ ռուս լրագիրներն ալ ջերմութեամբ կը պաշտպանեն այս դիտաւորութիւնը։

Այս ամեն նկատումները՝ ներկայ պարագայից մէջ կենդանութեան տարտամ նշոյլ մը կուտան Արեւելեան խնդրոյն ուրուականին, եւ շատերուն երեւակայութիւնը կը վրդովեն։ Իսկ մեք բնաւ կարեւորութիւն մը չենք կրնար տալ ռուս լրագրաց ըսածներուն ու գրածներուն, եւ երբեք չենք կրնար կարծել թէ Տաճկաստանի քրիստոնէից ողջամիտ մասն անոնց հրապուրիչ խոստումներուն ականջ կը կախէ։

Կրիտի խռովութիւնը, որոյ պատճառն առաւելապէս Հելլենացւոց անհանդարտ բնաւորութեան կրնանք ընծայել, քաջայոյս ենք որ քիչ օրէն կը զսպուի։ Միայն թէ կը վախցուի որ հելլենական կառավարութեան այս միջոցիս Բ. Դրան դէմ բռնած թշնամական ընթացքը երկու դրացի տէրութեանց մէջ գժտութեան պատճառ ըլլայ։ Արդէն այս 'շաբթու զրոյց ելաւ թէ այս խնդիրը Բ. Դրան Նախարարաց մէջ երկար խորհրդակցութեանց եւ ջերմ վիճաբանութեանց առիթ եղած է, եւ կըսուի թէ Բարձր. Մեծ Եպարքոսին եւ արտաքին գործոց Բարձր. պաշտօնէին խաղաղասէր ջանից շնորհիւ միայն գժտութեան առաջքն առնուեր է առ այժմ։

Փափաքելի է որ Բ. Դրան այս հաշտասէր ընթացքն ու երկայնմտութիւնը յորդոր մ'ըլլայ Հելլենական կառավարութեան՝ աւելի չափով եւ խոհականութեամբ վարուելու իր հզօր դրացւոյն հետ, եւ փոխանակ անոր ներքին գործոց դատաւոր կանգնելու, նախ իր վէրքերը բուժելու եւ իր ժողովուրդը գոհ ընելու զբաղի։ Իսկ Արեւելեան խնդրոյն լուծմանը գալով, ըստ մեզ ներելի չէ ուրիշ տեղ փնտռել զայն, բայց եթէ 1856ի Խաթթի—Հիւմայունին մէջ, որ Բ.Դրան վեհապետական գերագոյն կամքէն ծագած ըլլալով, պէտք է որ նոյն գերագոյն կամօք գործադրի, ինչպէս որ արդէն մեծ մասամբ գործադրուած եւ հետզհետէ ալ գործադրուելու վրայ է 'ի բարօրութիւն եւ 'ի զարգացումն իւրհամայն հպատակ ժողովրդոց։

Ասկէց քանի մը շաբաթ առաջ լուր ելեր էր թէ Ամերիկայի միացեալ Նահանգաց կառավարութիւնը Միջերկրական ծովուն մէջ Օսմանեան կղզի մը գնել կուզէ՝ նաւային կայարան կամ մթերանոց մը հաստատելու պատճառաւ. եւ թէ Գաղղիոյ կառավարութիւնն այս գործին

առաջքն առնելու կաշխատի եղեր որպէս զի Միացեալ Նահանգաց կառավարութիւնն Արևելեց գործերուն չը խառնուի։

Գաղղիական Բուէս լրագիրն այս լուրը ժխտելով կըսէ թէ Անգղիոյ շահերն ալ այս մասին համաձայն են Գաղղիոյ հետ, և այս պատճառաւ, կըսեն, Անգղիա խոստացեր էր գրամական օգնութիւն մ'ընել Բ. Դրան, այս պայմանաւ որ Ամերիկայի կառավարութեան պայծառ առաջարկութիւններուն ականջ չկախէ և Մելոս կղզւոյն մէկ մասն անոր չծախէ։ Բայց Ռուսիոյ շահերն ուղղապէս հակառակ են արևմտեան տէրութեանց շահերուն։ Ռուսիա կաշխատի որ Արևելքի մէջ պատրաստուած գործին համար դաշնակից ունենայ իրեն Ամերիկան։

Բեդրսպուրկի մէջ քաջ գիտեն թէ Ամերիկայի կառավարութիւնը եթէ Միջերկրական ծովու մէջ ոտք դնելու տեղ մը գտնէ, Արևելքի խնդրոյն բաժանման մասնակցելու դիտաւորութիւն չունի, այլ միայն պիտի աշխատի որ Գաղղիա օգուտ չկրնայ քաղել պատահելիք անցքերէն։ Իսկ Անգղիոյ նկատմամբ ալ այնպիսի ընթացք մը պիտի բռնէ որ Հնդկաստանի մէջ անոր իշխանութիւնը խորտակի։ Ահա այս երկու նպատակներուն կը դիմէ Ռուսիոյ արևելեան քաղաքականութիւնը։

Ասոնք ըսելով Բուէս լրագիրը կը յուսայ թէ Բ. Դուռն այս գործը իր հին դաշնակիցներուն (Անգղիոյ և Գաղղիոյ) բաղձանաց համեմատ կը կարգադրէ։

փարիզ 28 սեպտ.

Բաթրի լրագիրը կըսէ թէ Բալերմոյի եւ Կրիտի ապստամբութիւնները, Օսմանեան տէրութեան մէջ ծագած չփոթութիւնները, Յունաստանի փառասիրութեան յուզմունքը եւ Մեքսիկայի մէջ Ժուարէզեանց նորէն գլուխ վերցնելն ընդարձակ դաւադրութեան մը պտուղ են, որ Գերմանիոյ պատերազմին ատեն ընդհանուր հրդեհ մը բորբոքեցնելու նախատեսութեամբ նիւթուած է։

Օսմ. ընդհ. պարտք
փարիզ 32 75.
Լոնտրա 31 1/8.

փարիզ 2 հոկտ.

Հոլանտայի Լա Հէյ մայրաքաղաքէն լուր կուտան թէ երեսփոխանաց ժողովը լուծուեր է։

Սբէնէրի կազէթ լրագիրը կըսէ թէ Բրուսիոյ եւ Ռուսիոյ յարաբերութիւնները խիստ մտերմական են։

Նիւ Եորք 1 հոկտ. բամպակ 41.

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՀԵՌԱԳԻՐ

փարիզ 3 հոկտ.

Օսմ. ընդհ. պարտք		29,25
«	փոխ. 1863	242
«	« 1865	240

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Մայրաքաղաքիս մէջ հասարակաց ուշադրութիւնը բոլորովին Կրիտի լուրերուն զբաղած է։ Ապստամբաց և կայսերական զօրաց մէջ կռիւը կը շարունակէ, բայց ստոյգ աղբիւրներէ լուրեր չկան։ Կըսեն թէ Բարձր. Կիրիտլի Մուսթաֆա փաշան թեթև կերպով վիրաւորուեր է։ Լեվանթ—Հերըլտ կը կարծէ որ եթէ «Կրիտի Յոյները յաջողին, հաւանականաբար պաշտպան տէրութիւնները կը միջամտեն և Բ. Դրան վրայէն պատասխանատուութիւնը կը վերցնեն. իսկ եթէ ընդհակառակն՝ ինչպէս որ հաւանական է, կայսերական զօրքերն ապստամբութիւնը զսպեն, Բ. Դուռն անցեալը դարմանելու և ներկայ դժուարին պարագայից մէջ դարձեալ Եւրոպայի վստահութիւնը շահելու գեղեցիկ պատեհութիւն մը կունենայ։»

Յունաստանի լրագրաց Տաճկաստանի դէմ գործածած թշնամանալից լեզուին պատճառաւ Բ. Դուռն արգիլեց անոնց Օսմանեան երկիրը մտնելը։ Ասկէց զատ մայրաքաղաքիս քանի մը լրագիրներուն պատուէր եղաւ որ Կրիտը ծախելու խօսք չընեն։

Երկուշաբթի օրը Մուխլիսի Սուրուր շոգենաւով Բարձր. Կիրիտլի Մուսթաֆա փաշային կողմանէ սեպտ. 28 թուով գրուած պաշտօնական տեղեկութիւններ առնուեցան, որք կը ծանուցանեն թէ սեպտ. 24 և 25ին օրերը Սբաքիայի մօտ սաստիկ կռիւներ եղեր են, բայց արդիւնք մը չեն ունեցեր։ Կայսերական տեսուչը որոշեր է ապստամբաց վրայ վճռողական յարձակում մ'ընել, որ թերևս վերջին հարուածը տայ ապստամբութեան։

Նոյն պաշտօնական տեղեկութիւնները կը ծանուցանեն թէ ապստամբաց գլուխներէն ոմանք հնազանդութիւն յանձն առեր են. հետևաբար կը յուսացուի որ ապստամբութիւնը շուտով կը վերջանայ։

Աթէնքի լրագիրները Բրէվէզայի անգղիական հիւպատոսէն առնուած հեռագիր մը կը հրատարակեն որ կը ծանուցանէ թէ Քորֆուէն երկու վաշտ հելլենական զօրք փախչելով Բրէվէզա անցեր են յոյն ապստամբաց օգնութեան հասնելու համար, և յիշեալ քաղաքն ու բերդն առեր են, թէ ապստամբութիւնն հետևեալ օրը բոլոր Եանեայի մէջ պիտի ծաւալի եղեր, և թէ Ալպանիոյ Տաճիկներն ալ Օսմանեան կառավարութենէն դժգոհ են եղեր։

Այս լուրերն հիմնովին սուտ են։

Անցեալ շաբթու ծանուցեր էինք թէ հելլենական սահմաններէն խումբ մը զօրք օսմանեան երկրին վրայ յարձակեր, բայց չարաչար յաղթուելով հալածուեր և իրենցմէ շատերը բռնուեր են։ Այս անգամ Լեվանթ—Հերըլտ կը ծանուցանէ թէ Արթայի գայմագամ Նէշէթ պէյն է եղեր յոյներն 'ի փախուստ դարձընողը։ Ուստի կայսերական կառավարութիւնը Նէշէթ պէյին այս քաջագործութիւնը վարձատրելու համար միրիմիրանութեան աստիճան շնորհեց անոր։

ԱԶԳԱՅԻՆ

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱԿԱՆ ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎՈՅ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐՆ ԵՒ ԱՆՈՐ ԴԷՄ ԵՂԱԾ ԴԻՏՈՂՈՒԹԵԱՆՑ ՏԵՏՐԱԿԸ.

Ա.

Հեռագիրն արդէն ծանոյց Ս. Էջմիածնի տաճարին մէջ կաթողիկոսի վերջնական ընտրութեան կատարումը։ Կը յուսանք որ քիչ օրէն Ռուսաց վեհափառ Կայսրն ալ ամենապատիւ Գէորգ Սրբազանին իբրև ծայրագոյն Պատրիարքի Ռուսիոյ հայոց՝ հաստատութեան հրամանը շնորհելով ընտրութեան գործը պաշտօնական կերպով կաւարտի։ Բայց սով. կաթողիկոսական խնդիրն իր լուծումը պիտի առնու՞, և նոր Կաթողիկոսն Ազգին օրհնաւոր և իրաւացի բաղձանքը պիտի կարենա՞յ պսակել, դժուարին է այժմէն նախատեսել։

Տարիէ մ'ի վեր ազգին ուշադրութեանը կը ներկայանայ այնպիսի խնդիր մը, ոչ միայն այսօր, այլ և Հայոց պատմութեան ամեն մէկ շրջանին մէջ մեծ կարևորութիւն ունեցած է։ Հայն արդարև Լուսաւորչէն սկսեալ մինչև մեր օրերն երբէք անխախտականութեան թեկնածու հայրապետ մ'ունեցած չէ, բայց իր քահանայապետները թէ՛ ազգային իշխանութեան և թէ՛ անիշխանութեան ժամանակ միշտ մեծ տեղ մը բռնած են Հայաստանեայց եկեղեցւոյ մէջ։ Անհընար է որ հայ մ'իր աշխարհաշէն և անձեռնին իրենց հօտին վրայ դնող հովուապետներուն յիշատակը միտքը բերելով՝ կաթողիկոսական խնդրոյն վրայ սիրտը չպրտի։ Ժամանակները փոխուեցան և Հայոց ցրուեալ վիճակին պատճառաւ թերևս հայրապետական աթոռն ալ իր առաջուան շուքն ու ազդեցութիւնը կորոյս, բայց ամեն հայ՝ որոյ սրտին մէջ ազգային Եկեղեցւոյ սէրը շիջած չէ, անհնար է որ կաթողիկոսական աթոռին վերաբերեալ խնդրոց վրայ անտարբեր մնայ։

Ասոր համար է որ վախճանեալ Մատթէոս կաթողիկոսին և Սինոդին մէջ երկու տարի առաջ ծագած ողբալի գժտութեանց լուրը մեծ վիշտ պատճառեց ամեն տեղ. ասոր համար էր նաև որ կաթողիկոսական աթոռոյն թափուր մնացած ատեն՝ Կ. Պոլսոյ Ընդհ. ժողովն յուզուեցաւ, և ոչ միայն նոր կաթուղիկոսի մ'ընտրութեան եղանակը որոշելու, այլ և Էջմիածնի աթոռոյն վիճակը քննելու համար Յանձնաժողով մը անուանեց, որպէս զի եթէ կարելի է՝ Հայաստանեայց եկեղեցւոյ քահանայապետական գահին անբարեկարգութեան դարման մը մատուցուի։ Պարզ էր Ընդհ. Ժողովոյ նպատակը. ազգն իրաւունք ունէր իր կաթողիկոսական աթոռէն մեծ մեծ պտուղներ պահանջելու, և Էջմիածինը քրիստոնեայ կայսրութեան մը հովանաւորութեան ներքև Հայաստանեայց եկեղեցւոյ պայծառութեան ջահ և փարոսն մը տեսնելու։ Պէտք չէ՞ր որ հայոց բարոյական լուսաւորութեան արշալոյսն ալ Էջմիածնէն ծագէր, ինչպէս տասն և հինգ դար առաջ քրիստոնէութեան լոյսը ծագած էր։ Պէտք չէ՞ր որ գիտուն վարդապետներ, իմաստուն քարոզիչներ և աստուածաբան կրօնագէտներ ելնէին այն վանքէն, և բոլոր Հայաստանի մէջ դաստիարակութեան փրկարար լոյսը ծաւալէին։ Պէտք չէ՞ր որ վանքին խորշերը լցուած անհամար ձեռագիր մատեաններն 'ի լոյս ելնէին և անոնց մէջ թաղուած պատմական գանձերը գոնէ հայոց փափաքը լցունէին։

Պէտք չէ՞ր որ Հայաստանի մանկունքն իրենց մօրը՝ Ս. Էջմիածնի՝ կաթով սնանէին, Էջմիածնի՝ որոյ ստինքը ցարդ ամուլ մնացած են, վասն զի չունի արժանաւոր ուսումնական մը եկեղեցական կամ աշխարհական բարձր ուսմանց համար։

Բայց ի՞նչ կը տեսնուի այս ակնկալութեանց փոխարէն, եթէ ոչ ապիկար Կաթուղիկոս մը, որ ցաւօք և հեծութեամբ ապրելէ ետև վշտակիր վախճան մը կունենայ, անձնասէր Սինոդ մը՝ որ փոխանակ կաթուղիկոսին հետ միասիրտ և միախորհուրդ ազգային եկեղեցւոյ պայծառութեան համար ջանալու, իր պարտքը կը մոռնայ և իր գլխոյն հետ կռուելով կանցունէ իր օրերը, ապէտ միաբանութիւն մը՝ դարուս յառաջդիմութենէն շատ ետ մնացած՝ որ մեր ազգային պատմութեան ամենէն աղետալի ժամանակները կը յիշեցընէ։

Ստոյգ է որ ուրիշ տեղեր և ուրիշ ազգային վանքեր ալ յառաջդիմութիւններ բրած չեն տակաւին, բայց ազգը բաւական սթափած է անոնց վրայ հոգ տանելու, և քիչ շատ ջանադիր է առջին եղած խոչընդոտները տապալելու։ Դեռ մոռցուած չէ թէ ի՛նչ յուզմունք ծագեցաւ Երուսաղէմի վանուց բարեկարգութեան համար, և ի՛նչ մեծ եռանդեամբ կանոնագրութիւն մը շինուեցաւ, որ ներկայ Պատրիարքին ջանասիրութեամբը ուրիշ շատ գործադրուելու և արդիւնք տալու վիճակի մէջ է։ Հայաստանի երևելի վանքերն ալ ազգին ուշադրութենէն վրիպած չեն, և եթէ մինչև ցարդ կարելի չեղաւ անոնց մէջ բարեկարգութիւն մտցընել, ազգը ձեռնթափ եղած չէ. անտարակոյս՝ եթէ ոչ այսօր՝ գէթ ուրիշ օր մ'անոնց ալ բարեկարգութեան գամագիւտ կըլլայ։

Այս պարագայից մէջ կարելի՞ էր Արարատեան Մայր աթոռը զանց ընել, որոյ բարեկարգութիւնն ու պայծառութիւնն այնչափ մեծ ազդեցութիւն ունի ընդհանուր Հայաստանեայց եկեղեցւոյ վրայ։ Արդարև Էջմիածին օտար տէրութեան մ'երկրին մէջ կը գտնուի, բայց Հայոց վանքերն հայոց եկեղեցւոյն վերաբերելով, ամեն հայ՝ որ այն եկեղեցւոյ անդամ է, անժխտելի իրաւունք ունի Հայաստանեայց Մայր աթոռին պայծառութեան վրայ հսկելու։

Կ. Պոլսոյ Ընդհ. Ժողովը վերոյիշեալ Յանձնաժողովը կազմելով ուրիշ նպատակ չունէր՝ եթէ ոչ Էջմիածնի ներկայ վիճակը հասկընալ և կաթողիկոսական ընտրութեան մասնակցելու մասին Տաճկաստանի հայոց ունեցած անկապտելի իրաւունքն 'ի գործ դնել, իրաւունք մը՝ որ ազգին մեծ մասը Տաճկաստան գտնուելուն համար այնչափ աւելի զօրութիւն կառնայ։

Ընդհանուր Ժողովոյ Յանձնաժողովը չորս ամիս կաթուղիկոսական խնդրոյն վրայ զբաղելով Տեղեկագիր մը ներկայացոյց, որ բոլոր երեսփոխանութեան հաւանութիւնն առաւ։ Յանձնաժողովն իր պաշտօնին կատարման մէջ անհրնար էր որ Պոլոժէնիա ըսուած կանոնագրութեան վրայ չխօսէր, որ Ռուսիոյ մէջ ցարդ «տիրող օրէնք» է Հայաստանեայց եկեղեցւոյ համար. Պոլոժէնիան կը սահմանէ Կաթողիկոսին իշխանութիւնը, և առ Տէրութիւնն, առ Ազգն, առ Սինոդն, առ Եկեղեցին ունեցած յարաբերութիւնները։ Պոլոժէնիան կը կարգադրէ Ռուսիոյ մէջ Հայաստանեայց եկեղեցւոյ վարչութիւնը, և անոնց տրամադրութեանց համեմատ կը տնօրինուին եկեղեցւոյ կալուածներն ու եկամուտները։ Վերջապէս Պոլոժէնիային համաձայն Ռուսաց Վեհ. Կայսրը մեր եկեղեցւոյ ընդհանուր վարչութեան մէջ խառնուելով, ամենայն հայոց Կաթողիկոսներուն վերջին ընտրութիւնը նա կընէ, որով հայրապետական գահը բազմելու կարող կըլլան։

Արդ՝ Էջմիածնի կաթուղիկոսութեան վիճակը քննել և նոր կաթուղիկոսի ընտրութեան մէջ Տաճկաստանի հայոց մասնակցութեան եղանակը որոշել ինչպէ՞ս կարելի էր առանց Պոլոժէնիան քննադատութեան առնելու և տեսնելու թէ արդեօք Հայաստանեայց եկեղեցւոյ օրինաց և աւանդութեանց համաձա՞յն է թէ ո՛չ, և թէ արդեօք Տաճկաստանի հայերը կրնա՞ն անոր համեմատ կաթուղիկոսական ընտրութեան մասնակցիլ թէ ո՛չ։

Յանձնաժողովը Պոլոժէնիան քննադատեց ուրեմն և այս երկու կէտերուն վրայ ալ համարձակապէս ճշմարտութիւնը յայտնելով՝ ո՛չ ըսաւ։ Բայց դիտողութիւն ընողներ եղան թէ Յանձնաժողովը Պոլոժէնիան մերժելով, և Ընդհ. Ժողովն ալ անոր ըրածին հաւանելով՝ մեծ սխալ մը գործեցին, քաղաքական նկատումներն առ ոչինչ դրեցին, և մինչև իսկ պնդող գտնուեցաւ թէ Ռուսիոյ տէրութեան դէմ հակառակելու եղան անոր հաստատած օրէնքն հերքելով։

Մենք այս դիտողութեանց պատասխանել հարկ չհամարեցինք, վասն զի խնդիրն այն աստիճան շփոթելու պէտք չունէր։ Երբէք չէր կրնար Ընդհանուր Ժողովոյ կամ անոր Յանձնաժողովոյ միտքէն անցնիլ որ Ռուսիոյ տէրութեան հակառակին, այլ անոնց նպատակն էր միմիայն և պարզապէս Հայաստանեայց եկեղեցւոյ կրօնական անկախութիւնն ապահովել, զոր Պոլոժէնիան վտանգի մէջ կը ձգէ։ Ասոր համար «քաղաքական նկատմանց» դերի ըլլալու հարկ չկար, վասն զի Պոլոժէնեան Ռուսիոյ տէրութիւնն ինք շինած չէ, այլ քանի մ'եկեղեցւոյ կարգաց և աւանդութեանց անհմուտ ազգայինք խմբագրած և ինք ալ հաւանութիւն շնորհած է, և վասն զի Ռուսիոյ տէրութիւնն ինքնին խոստացած է և սա-

հաւքին կը խօսոսնայ արժան եղած օրինաւոր փոփոխութիւններն անոր մէջ մտցընել՝ կաթողիկոսին առաջարկութեամբ։

Բայց մինչեւ մեք կաթուղիկոսական Յանձնաժողովոյ տեղեկագրին այլ եւայլ կերպարանք տալու մեկնութեանց կարեւորութիւն չտալով՝ խնդրին ըստ ուղիղ դատողութեան միմիայն իր ազգային և եկեղեցական կերպարանօք նկատել կուզէինք, ուրիշ դիտողութեանց տետրակ մ'ալ այս օրերս ձեռքերնիս անցաւ, որ թէ՛ օտար լեզուէ մը թարգմանուած ըլլալէն և թէ՛ գրութեան ոճէն ու իմաստէն մակաբերել կուտայ մեզ թէ պաշտօնական աղբիւրէ եղած է։

Այդպիսի պատասխան մը չէինք կրնար անկէց առաջ եղած դիտողութեանց տետրակներուն կարգը դասել, և ըստ առարկութեանց առջեւ լռութիւն պահել։ Ուստի իբրեւ ազգային թերթ՝ պարտաւորութիւն ըստ կը համարինք զմեզ, եթէ խնդրոյն փափկութեան ու կարեւորութեան համեմատ ներկայ «դիտողութեանց» հեղինակին տարակոյսները չփարատենք և կաթուղիկոսական Յանձնաժողովոյ տեղեկագրին վրայ պէտք եղած բացատրութիւնները չտանք՝ որչափ որ մեք հասկցած ենք։

Տեսանք որ Տաճկաստանի հայք իրաւունք ունէին Էջմիածնի կաթուղիկոսութեան վիճակը քննելու. տեսանք որ այս քննութիւնն առանց Գաղաժէնիայի քննադատութեան չէր կրնար կատարուիլ, տեսանք որ Ռուսիոյ հպատակ չեղող հայք ազատ են Գաղաժէնիան չընդունելով՝ ամենայն հայոց կաթուղիկոսի ընտրութեան մէջ իրենց մասնակցութեան եղանակը որոշելու։ Նայինք ուրեմն յաջորդ յօդուածով մը թէ Գաղաժէնիայի մէկ քանի կէտերը պաշտպանելու համար գրուած տետրակըն ի՛նչ դիտողութիւններ կընէ՛ և կըցածնուս չափ տրամախոհութեամբ և անկողմնակալութեամբ 'ի քննին առնունք զանոնք։

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Օսմանեան կայսերական Պանքան երէկ յայտարարութիւն մը հրատարակելով ընդհ. պարտուց արժէթուղթ ունեցողները կը հրաւիրէ որ հոկտ. 1/13 էն սկսեալ՝ երկուշաբթի, երեքշաբթի, չորեքշաբթի, հինգշաբթի և շաբաթ օրերը ժամը 4էն մինչև 8՝ յուլիս 1/13 ին տոկոսներուն կտրօններն ընդհ. պարտուց գրասենեակը տանին 'ի Ղէգալիէ խան և ընկալագրով մը հոն յանձնեն, որպէս զի ստուգուին. տասն օր ետքն ալ Օսմանեան կայսերական Պանքան երթալով ընկալագիրնին ներկայացընեն և յուլիս 1/13 'ի վերջանալոյ տոկոսն ընդունին, ինչպէս նաև յուլիս 1/13էն մինչև հոկտ. 1/13 բանած հարիւրին 6 յաւելեալ շահը։

—Կայսերական հրամանաւ Աբիմիւշ Սուլիի զինուորական հիւանդանոցին բժիշկ Պէշիշեան մեծայարգ Յարութիւն էֆէնտիին գայմագամի տափճան շնորհուեցաւ 'ի վարձատրութիւն բազմամեայ հաւատարիմ ծառայութեանցը։

— Օգոստափառ Սուլթանը ոսկի պատեանով փառաւոր թուր մը շնորհեց մայրաքաղաքիս Ռուսիոյ դեսպանատան առաջին թարգման Պօկոլավսքի փնդապետին։

— Գալաթիա եկած հեռագիր մը լուր բերելով թէ Նաբոլէոն կայսրը միջարգելութեան ախտէն բռնուեր է, Պօրսայի շուհադէտք դարձեալ իրար անցան, և երէկ արժէթղթոց գիներն ինկան։

— Վիեննայի և Բէշթի մէջ այս օրերս քօլէրա գտնուելով, յիշեալ քաղաքներէն եկած ճանապարհորդները 10 օր քարանթինա պիտի պահեն Վիեննի մէջ, բայց ապրանքները քարանթինայէ ազատ պիտի ըլլան՝ բաց 'ի մէկ երկու տեսակէն։

—Փօնթայէն եկած լուրերը կը ծանուցանեն թէ քաղաքին մէջ քօլէռան երևան ելեր է։ Նմանապէս Եգիպտոսի մէջ ալ երևան ելնելով օրը 8-9 հոգի կը բռնուին եղեր. այս պատճառաւ Աղեքսանդրիայէն Մալթա գացող նաւերն ու ճանապարհորդները քարանթինայի ենթարկուեր են։

— Մարմարայի մեծ կղզւոյն քովը կղզեակին վրայ հաստատուած փարոսին (ֆէնէր) երկու պահապանները սեպտ. 10/22ին օրը անյայտ եղած և սեննակնին ալ կողոպտուած ըլլալով հասկցուեր է որ եղեռնագործութեան մը զոհ եղած են։

Այս դէպքին պատճառաւ փարոսը երեք գիշեր չէ վառուեր։ Ոճրագործութեան հեղինակները՝ ինչպէս նաև սպանեալ պահապաններուն դիակները տակաւին չեն գտնուած։

—Ռուժէլիի Պեղոնեաք քաղաքը սեպտ. 6/18ին օրը շատ անձրև գալով Թունճա գետը յորդեր և քաղաքին թաղերը կոխելով մեծ աւերմունքներ ըրեր է. երկուք ալ հոգի ջուրերէն քշուելով խղդուեր են։

— Կըսուի թէ Պէրայի գեօղապարտէզներուն մէջ Յունաց առաջին ապստամբութեան երգերուն եղանակներովը երաժշտական նուագներ կերգեն և հանդիսականք ալ կը ծափահարեն. Թասվիրի Էֆքեար լրագիրն այս եղերելի գործին դէմ գանգատելով կը խնդրէ որ խափանուի։

—Օտաղէկ հանդէսին վերջին թուոյն մէջ կը կարդանք թէ Պարտիզաքարանի նախկին դիւանապետ արժանայարգ Գ. Մ. Մամուրեան Իզմիրի երևելեաց ոմանց առաջարկութեամբ Մեսրոպեան վարժարանին մէջ դասատուութիւն ընել սկսեր է։

Մանզումէի մէջ վիճաբանութեան վրայ հայերէն լեզուով երկար յօդուած մը կը տեսնուի որուն հեղինակն անկողմնակալութեան պատրուակաւ Մասիսը խածնելու եղած է. Այն յօդուածին վերայ մենք թէ և պէտք եղածը պիտի խօսէինք, բայց արդարախոհ ազգային մը մեզ գործ չէ թողուցեր՝ հետեւեալ նամակը ղրկելով 'ի հրատարակութիւն։

Ինչպէս ուրիշ անգամ ալ ըսած ենք. Մասիս վիճաբանութենէ չխորշիր, բայց կը փախչի որ պատշաճից օրինաց համեմատ վիճաբանէ, և երբ որ մէկն իրեն դէմ քաղաքավարութեամբ խօսելու ըլլայ, ինք ալ ամենայն քաղաքավարութեամբ պատասխանելու կը փութայ. Իսկ Մանզումէ ոչ միայն պատշաճից օրէնքը յարգել չգիտէ, այլ և գաղափար անգամ չունի անոր վրայ. Ընդհակառակն կը հեղնէ և կարհամարհէ զայն. Վերջիշեալ յօդուածին հեղինակը պէտք էր ուրեմն անաչառապէս դատապարտէր Մանզումէի ընթացքը, և ոչ թէ միակողմանի դատմամբ զմեզ բամբասէր և զայն արդարացընելու ջանար հասարակաց կարծեաց առջեւ, որ՝ գոհութիւն Աստուծոյ՝ փամփուշտ իբրեւ լրագիր ընդունելու չափ կոյր չէ, ինչպէս որ յօդուածին հեղինակը կը կարծէ։

Կ. Պօլիս 22 սեպտ. 1866

... խմբագիր.

Մանզումէի 151 և 156 թիւերուն մէջ յօդուած մը տեսայ վիճաբանութեան վրայ և հետաքրքրութիւնս եկաւ հասկնալ թէ արդեօք հեղինակն ինչ դատողութիւն կընէ այս օրերս Մանզումէի և Մասիսի մէջ եղած վէճին վրայ. քանզի երկու լրագիր իրարու դէմ գրելէ նաև, անօգուտ չէր ըլլար որ անկողմնակալ դատաւոր մ'ալ խօսէր. Բայց որչափ ակնկալութիւնս 'ի դերեւ ելաւ, երբ տեսայ որ յօդուածին անանուն հեղինակն անոր չարունակութեան սպասելու հարկ չէ թողուցեր իր նպատակը մերկանալու համար, վասն զի ինքզինք «ճշմարտութեան բարեկամ» ձեւացընելով Մանզումէի բարեկամութիւն ընելու ճիգ թափեր է։

Նամակագիրը վիճաբանութեան օգուտները ցոյց կուտայ և զզուելի բանակռիւները կը դատապարտէ, բայց կարծելով թէ այս ճշմարտութիւններն ինք միայն գտած է և իրմէ զատ գիտցող չկայ, կըկըսի իմաստակ գրագէտները, տգէտ ամիկները, հին գլուխները և այլն, և այլն, իրար խառնել, անշուշտ ինքզինք մեծ իմաստունի մը և Մանզումէն ալ նոյն իսկ ճշմարտութեան տեղ դնելով։

Ողջամիտ հասարակութիւնն անշուշտ շնորհակալ կըլլար նամակագրին յանձն առած աշխատութենէն եթէ հրապարակային թերթերու մէջ եղած անպատեհ բանակռիւները դատապարտելով իր վճիռը միայն Մասիսի չտար, և արդարութեամբ միտքը բերէր թէ ոչ միայն նախայարձակ եղող այլ և ամենէն աւելի թշնամանալից և կոշտ լեզու գործածողը Մանզումէն եղած է միշտ։

Բայց փոխանակ գոնէ ըստ արդարութեան Մասիս և Մանզումէ հաւասարապէս մեղադրելու, Մանզումէի գրածներուն վըրայ աչք գոցել, Մասիսը թշնամանիչ ցոյց տալ և դատապարտել և միանգամայն նախատական բառերով զայն թշնամանել, և 'ի վերայ այսր ամենայնի ինքզինք տակաւին ճշմարտութեան բարեկամ ձեւացընել, ասիկա ըստ իս ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ հասարակութեան ողջամիտ դատողութիւնը ծաղրել։

Սակայն հասարակութիւնն այնպիսի միակողմանի դատողութիւններէ չխաբուիր, և պարտք կը համարիմ ինձ ներկայիս իմացտալ «ճշմարտութեան սիրահար» քննաբանին, որ իր ճշմարտասիրութիւնը կասկածելի չերեւցընելու համար պէտք է իր այս «մէթոտը» փոխէ, կամ Մանզումէի կուսակիցն ըլլալը յայտնապէս խոստովանի, և իբրեւ այն՝ անոր փաստաբան կանգնի, կամ եթէ ոչ՝ Մանզումէի գրած «անյարմար բառերու կուտակութիւններն և անձնականի դէմ ըրած յարձակումներն» ալ առանց դատապարտութեան չանցընէ։

Այս երկու անկեղծ ընթացքէն զատ ուրիշ որ և է ընթացք խաբէբայութիւն է, հասարակաց կարծիքը մոլորեցընելու աշխատիլ է։

'Ի վերջոյ՝ նամակագիրը պէտք է քաջ գիտնայ նաև թէ իրարու քով մեծ մեծ բառեր շարելը քննադատութիւն ընել չէ, թէ իր կարծիքէն բիւր անգամ վեր է հասարակաց կարծիքը, թէ դժուար է ճշմարտասիրի կերպարանք առնելով զայն մոլորցընել, և թէ մինչդեռ ինք մէկը կը դատէ և միւսը կարձակէ, հասարակաց կարծիքն իր գլխուն վրայ կեցած՝ աւելի անաչառ, անողոք և ճշմարտասէր, կրնայ ոչ միայն ճշմարիտն ու սուտը, իրաւացին ու անիրաւը, արդարն ու անարդարը, թշնամանողն ու թշնամանեալը կատարելապէս որոշել, այլ և իր ըրած աշխատութեան արժանի վճիռը տալ։

Մնամ և այլն.

Ա... [illegible]։

... խմբագիր.

Ձեր պատուական լրագրին միջոցաւ յետագայ համառօտ տողերը հրատարակելնիդ կը խնդրեմ։

Ճիշտ չորս ամիս կընէ որ գիւղիս Մեծ. Թաղական խորհրդոյ մասնաւոր որոշմամբ և յատուկ խնդրանօքը՝ տեղւոյս աղքատիկ դպրոցին Տնօրէնութեան ստարէզը նստած ենք, գուցէ առանց նկատելու մեր տըկարութիւնը։

Ընդ երկար մահատիպ անտարբերութենէ մ'ետքը՝ սկսանք չորս ամէ 'ի վեր դաստիարակութեան և ուսման կարօտ գիւղիս խարխուլ դպրոցին անցեալը քանդելով նոր ձեւ և դրոշմ տալու համար մրցիլ։

Այս սուղ այլ յամր շրջանիս մէջ մերթ ձախող և մերթ յաջող ընթացքներու ենթարկուելով՝ երբէք չվհատեցանք. Աղէկ համոզուած ըլլալով ժամանակին և փորձառութեան դասերէն թէ ինչ ձեռնարկութիւն որ դժուարութեամբ կ'սկսի, նոյնն աւելի յաղթանակաւ կը պսակուի վաղ կամ անագան։

Ուստի մեք ալ պահ մը մոռնալով մեր տկարութիւնը, նախ՝ Մեծ. Թաղական աջակցութեանը, և ապա ազգասիրաց քաջալերութեանը վստահելով, ուխտեցինք հրապարակաւ մեր քրտունքը անձնուիրաբար նուիրել անանց հետ դպրոցիս պէտք եղած ներքին և արտաքին բարեկարգութեանը։ Ուր այսօր յիսունէն աւելի աշակերտք և աշակերտուհիք հոգւոյ և մտաց կենսատու սնունդ կընդունին, որոնց մեծագոյն մասը դեռ վերջին երկու ամսուան մէջը ընդունուած ըլլալով՝ գրեթէ Հայկական այբուբենն անգամ արտասանելէ զուրկ էին։ Եւ ահաւասիկ այսօր ուրախութեամբ և պարծանօք կըսեմ, որ հասարակ ընթերցանութեան, քրիստոնէական մանր ուսման և Հայոց պատմութեան, քերականական, թուաբանական, գրագործութեան, երաժշտութեան և այլն սկզբանց ծանօթացած են։ Եւ այսօրերս ալ քառամսեայ քննութիւն մ'անցունելու կը պատրաստուին հարց, մարց և ազգասիրաց ակնկալութիւնը պսակելու համար։

Հիմ, նամակս կնքելէ յառաջ՝ նաև պարտ անձին կը համարիմ, ... խմբագրապետ, 'ի դիմաց գիւղացւոց հրապարակաւ մեր կրկին շնորհակալիքը յայտնել Տրապիզոնի Գեր. Առաջնորդ Մեսրոպ արքեպիսկոպոսին, որ անցեալներս իւր յատուկ և մասնաւոր այցելութեամբը և սովորական վեհանձն առատաձեռնութեամբը բարեհաճեցաւ պատուել և քաջալերել գիւղիս աղքատիկ դպրոցը, յորում պատսպարեալ մատղերամ մանկտիքը զինքը յաւիտեան բարեբանելու երախտապարտ կացոյց։

Մնամ եւայլն.

Գանտիլի 1866 սեպտ. 21   Ա. Յ. Ա[illegible]

ԾԱՆՈՒՑՄՈՒՆՔ

Մեծայարգ Տօքթօր Գ. Թագւորեան կը ծանուցանէ մեզ թէ իր բնակութիւնը Պէրայի Թագսիմին ետեւը Վալիտէ-Չէշմէսի փողոցը թիւ 9 տունը փոխադրած է, և առաջուան պէս ամեն ուրբաթ օրերը ժամը 4էն մինչեւ 9ը ձրի հիւանդ կը նայի իւր տանը մէջ.

Գում գափուի Լուսաւորչեան Եղբականց վարժարանին համար քիչ շատ ուսմունք և ձեռագործ գիտցող մնայուն վարժուհի մը կը փնտռուի. Ուզողը պէտք է Մայր եկեղեցւոյ Թաղական խորհրդոյ ներկայանայ.

Մայրաքաղաքիս Իրատէ կամուրջին գլուխը ինթիխապի գինայը նորաշէն թիւ 5 խանութը այլ և այլ լրագիրներ կը վաճառուին, ինչպէս նաև Մասիս.

ԹՈՒՂԹ ԵՒ ԳՐՈՒԹԵԱՆՑ ՊԻՏՈՅՔՆԵՐ

ՋԻՆԻԼԻ ԽԱՆԻՆ ԴՌԱՆ ԿԻՑ ԹԻՒ 12 ԵՒ 14 ՄԹԵՐԱՆՈՑՆԵՐԸ

ԱՄԵՆԱԺԱՆ ԳԻՆԵՐՈՎ ՄԵԾ ԵՒ ՄԱՆՐ ՎԱՃԱՌՄՈՒՆՔ

Յ. ԱՐՇԱԿ ԵՒ ԸՆԿ.

Պատիւ ունին սոյն հաստատութեան ծանուցանելու, որ ամեն տեսակ թուղթեր և գրութեան պիտոյքներ, ինչպէս տետրակներ, կաղամարներ, ընդօրինակութեան մամուլներ, գրիչ, մելան, կնքամոմ, կանոն, գրաւաղ, և այլն և այլն Եւրոպայից գործարանաց հետ ուղղակի յարաբերութեանց շնորհիւ կարող են պօլսոյ ամեն թղթավաճառներէն աւելի աժան գներով ծախելու թէ մասամբ և թէ հատով ուզողներու. Հաստատութեան գինացուցակին համար վերջին գինը օրինակներուն վրայ նշանակուած են, մասնաւոր կամ շատ առնողներուն համար օրինաւոր զեղչ ըլլալու պայմանաւ. Գաւառներէն ուզողներուն [illegible] կը զրկուին, ծախքը իրենց վրայ ըլլալով. Նամակները պէտք է վճարուած ըլլան.

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄ

1866 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 22 ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՕՐԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

ՇԻՐՔԷԹԻ ԽԱՅՐԻԷԻ ՇՈԳԵՆԱՒՆԵՐՈՒՆ ԵՐԹԵՒԵԿՈՒԹԵԱՆ ԺԱՄԵՐԸ
ԲԱՅ 'Ի ԿԻՐԱԿԻ ՕՐԵՐԷՆ

Թիւ Շոգեն.	Ժամք	
6	12 1/2	Եէնի Մահալլէէն Պէօյիւքտէրէ, Թարապիա, Եէնիքէօյ, Սթէնեա, Էմիրկէն, Ռ. Հիսար, Պէպէք, Պէշիկթաշ.
14	1 1/4	Պէօյիւքտէրէէն Թարապ. Եէնիք. Էմիրկ. Ռ. Հիսար, Պէպէք, Օրթա.
18	2	Եէնի Մահալլէէն Պէօյիւքտէրէ, Թարապ. Եէնիք. Էմիրկ. Հիսար.
12	3 1/2	Եէնի Մահալլէէն Պէօյիւք. Թարպ. Եէնիք. Սթէն. Էմիր Ռ. Հիսար, Պէպէք.
2	5	Պէօյիւքտէրէէն Թարապ. Եէնիք. Էմիրկ. Ռ. Հիսար, Առնաւուտքէօյ, Օրթաքէօյ, Պէշիկթաշ.
2	12 1/2	Պէօյիւքտէրէէն Պէյքօզ, Բաշապահճէ, Գանլըճա, Ա. Հիսար, Վանիք. Չէնկէլք. Պէյլէրպ. Գուզկունճուգ.
16	1 1/2	Պէօյիւքտէրէէն Պէյքօզ, Բաշապահ. Չուպուք. Գանլըճա, Ա. Հիսար, Գանտիլ. Վանիք. Չէնկէլք. Պէյլէրպէյի.
17	3 1/4	Պէօյիւքտէրէէն Թարապ. Պէյքօզ, Բաշապահ. Գանլը. Ա. Հիսար, Գանտիլլի, Վանիք. Չէնկէլք. Պէյլէրպ. (ուրբաթ օրերէն զատ).
1	12 1/2	Առնաւուտքէօյէն Գուրուչէշմէ, Օրթաքէօյ, Պէշիկթաշ.
5	1 1/4	» » » » Գապաթաշ.
1	2 1/2	» » » »
5	2 3/4	» » » »
1	4	» » » » Գապաթաշ.
14	8	Եէնի Մահալլէէն Պէօյիւքտ. Թարապ. Եէնիքէօյ. Էմիրկէն, Ռ. Հիսար, Առնաւուտք. Օրթա. Պէշիկթ. Գապաթաշ.
9	9 1/4	Պէօյիւքտէրէէն Թարապ. Պէյքօզ, Բաշապ. Գանլըճա, Ա. Հիսար, Վանիք. Չէնկէլք. Պէյլէրպէյի եւ Իւսկիւտար.

ԿԱՄՈՒՐՋԷՆ ԵԼՆԵԼԻՔ ՇՈԳԵՆԱՒՆԵՐԸ ԲԱՅ Ի ԿԻՐԱԿԻ ՕՐԵՐԷՆ

Թիւ Շոգեն.	Ժամք	
1	1 1/2	Կամուրջէն Պէշիկթաշ, Օրթաքէօյ, Առնաւուտքէօյ.
9	2 1/2	Պէշիկ. Օրթաք. Առնաւուտ. Պէպէք, Ռ. Հիսար, Էմիրկէն, Եէնիքէօյ, Թարապիա, Պէօյիւքտէրէ.
5	2 1/4	Կամուրջէն շիտակ Առնաւուտքէօյ.
2	2 3/4	Իւսկիւտար, Գուզկունճուկ, Պէյլէրպէյի, Չէնկէլքէօյ, Վանիքէօյ, Ա. Հիսար, Գանլըճա, Բաշապահճէ, Պէյքօզ, Թարապիա եւ Պէօյիւքտէրէ.
14	3 1/2	Գապաթաշ, Պէշիկթաշ, Օրթաքէօյ, Առնաւուտքէօյ, Հիսար, Էմիրկէն, Եէնիէքէօյ, Թարապիա, Պէօյիւքտէրէ, Եէնի Մահալլէ.
1	3 1/4	Պէշիքթաշ, Վանիքէօյ, Առնաւուտքէօյ.
6	7 1/2	Պէշիկթաշ, Օրթաքէօյ, Առնաւուտ. Հիսար, Էմիրկէն, Եէնիքէօյ, Թարապիա, Պէօյիւքտէրէ, անկէ շիտակ կամուրջ.
2	9 1/4	Պէպէք, Ռ. Հիսար, Էմիրկ. Եէնիք. Թարապ. Պէօյիւքտէրէ, Եէնի Մահալլէ (ուրբաթ օրերը ժամը 8ին պիտի մեկնի կամուրջէն).
1	9	Գապաթաշ, Պէշիկթաշ, Օրթաքէօյ, Գուրուչէշմէ, Առնաւուտ. եւ անկից շիտակ կամուրջ.
16	9 1/2	Պէշիկթաշ, Պէյլէրպէյի, Չէնկէլքէօյ, Վանիք. Ա. Հիսար, Գանլըճա, Բաշապահճէ, Պէյքօզ, Պէօյիւքտէրէ.
18	10 1/4	Ռ. Հիսար, Էմիրկէն, Եէնիքէօյ, Թարապ. Պէօյիւքտ. Եէնի Մահալլէ.
5	10	Պէշիկ. Օրթա. Գուրուչէշմէ, Առնաւուտ. եւ անկից կամուրջը.
12	10 1/2	Օրթաքէօյ, Պէպէք, Ռ. Հիսար, Էմիրկէն, Սթէնեա, Եէնիքէօյ, Թարապ. Պէօյիւքտէրէ, Եէնի Մահալլէ (ուրբաթ օրերէն զատ).
17	10 35	Պէյլէրպէյի, Չէնկէլքէօյ, Վանիքէօյ, Գանտիլ. Ա. Հիսար, Գանլըճա, Չուպուգլու, Բաշապահճէ, Պէյքօզ (ուրբաթ օրերէն զատ).
14	10 3/4	Պէշիկ. Օրթաք. Առնաւուտ. Ռ. Հիսար, Էմիրկ. Եէնիք. Թարապ. Պէօյիւք.
1	11	Գապա. Պէշիկ. Օրթ. Գուրուչէշմէ, Առնաւուտքէօյ, Պէպէք.
6	11	Գուզկուն. Պէյլէրպ. Չէնկէլ. Վանիք. Ա. Հիսար, Գանլըճա, Պէյքօզ.
5	11 1/2	Պէշիկթաշ. Օրթաքէօյ, Գուրուչէշմէ, Առնաւուտքէօյ.

ԿԻՐԱԿԻ ՕՐԵՐԸ ԲԱՆԵԼՈՒ ՇՈԳԵՆԱՒՆԵՐԸ

12 3/4		Մէկ շոգենաւ մը Պէօյիւքտէրէէն Թարապիա, Եէնիքէօյ, Էմիրկէն, Ռ. Հիսար, Առնաւուտքէօյ, Գուրուչէշմէ, Օրթաքէօյ, Պէշիկթաշ.
1	» »	Եէնի Մահալլէէն Պէօյիւքտէրէ, Թարապիա, Եէնիքէօյ, Էմիրկէն, Ռ. Հիսար, Առնաւուտ. Օրթաք. Պէշիկ. Գապաթաշ.
12 3/4	» »	Պէյքօզէն Բաշապահճէ, Գանլըճա, Ա. Հիսար, Վանիք. Չէնկէլքէօյ, Պէյլէր. Գուզկունճուք.
2 1/4	» »	Պէօյիւքտէրէէն Թարապիա, Եէնիք. Էմիրկէն, Ռ. Հիսար, Առնաւուտ. Գուրուչէշմէ, Օրթա. Պէշիկ.
3 1/2	» »	Եէնի Մահալլէէն Պէօյիւքտէրէ, Թարապիա, Եէնիք. Սթէնեա, Էմիրկէն, Ռ. Հիսար, Պէպէք, Առնաւուտ. Օրթաք. Պէշիկթաշ.
3 1/4	» »	Պէօյիւքտէրէէն Թարապիա, Պէյքօզ, Բաշապահճէ, Չուպուք. Գանլըճա, Ա. Հիսար, Գանտիլլի, Վանիք. Չէնկէլք. Պէյլէրպէյի.
8	» »	Պէօյիւքտէրէէն Թարապիա, Եէնիք. Էմիրկէն, Ռ. Հիսար, Առնաւուտ. Օրթա. Պէշիկ.
8 3/4	» »	Եէնի Մահալլէէն Պէօյիւքտ. Թարապիա, Եէնիք. Էմիրկէն, Ռ. Հիսար, Առնաւուտ. Օրթա. Պէշիկ.
9	» »	Պէօյիւքտէրէէն Թարապիա, Պէյքօզ, Բաշապահճէ, Գանլըճա, Ա. Հիսար, Վանիքէօյ, Չէնկէլ քէօյ, Պէյլէրպէյի եւ Իւսկիւտար.
10	» »	Եէնի Մահալլէէն Պէօյիւքտէրէ, Թարապ. Եէնիքէօյ, Էմիրկէն, Ռ. Հիսար, Առնաւ. Օրթաք, Պէշիկթ. Գապաթաշ.

ԿԻՐԱԿԻ ՕՐԵՐԸ ԿԱՄՈՒՐՋԷՆ ԵԼՆԵԼՈՒ ՇՈԳԵՆԱՒՆԵՐԸ

1 1/4	» »	Պէշիկթաշ, Օրթաքէօյ, Առնաւուտքէօյ, Պէպէք, Ռ. Հիսար, Էմիրկէն, Եէնիքէօյ, Թարապ. Պէօյիւք.
2 3/4	» »	Պէշիկթաշ, Օրթաքէօյ, Առնաւուտքէօյ, Ռ. Հիսար, Էմիրկէն, Եէնիքէօյ, Թարապ. Պէօյիւք. Եէնի Մահալլէ.
3	» »	Իւսկիւտար, Գուզկունճուգ, Պէյլէրպէյի, Չէնկէլքէօյ, Վանիքէօյ, Գանտիլլի, Ա. Հիսար, Գանլըճա, Բաշապահճէ, Պէյքօզ, Թարապիա, Պէօյիւքտէրէ.
3 1/2	» »	Գապաթաշ, Պէշիկթաշ, Օրթաքէօյ, Առնաւուտքէօյ, Ռ. Հիսար, Էմիրկէն, Եէնիքէօյ, Թարապիա, Պէօյիւքտէրէ.
7 1/2	» »	Պէշիկթ. Օրթա. Առնաւուտք. Ռ. Հիսար, Էմիրկէն, Եէնիքէօյ, Թարապիա, Պէօյիւքտէրէ, Եէնի Մահալլէ.
9 1/2	» »	Պէշիկթաշ, Օրթաքէօյ, Առնաւուտք. Ռ. Հիսար, Էմիրկ. Եէնիք. Թարապ. Պէօյիւք. Եէնի Մահալլէ.
10 1/2	» »	Պէյլէրպէյի, Չէնկէլքէօյ, Վանիք. Գանտիլլի, Ա. Հիսար, Գանլըճա, Չուպուք. Բաշապահ. Պէյքօզ, Պէօյիւքտ.
10 3/4	» »	Պէշիկթ. Օրթա. Գուրուչէշ. Պէպէք, Ռ. Հիսար, Էմիրկէն, Սթէնեա, Եէնիքէօյ, Թարապ. Պէօյիւքտ.
11	» »	Գուզկունճուգ, Պէյլէրպէյ, Չէնկէլք. Վանիք. Ա. Հիսար, Գանլըճա, Պէյքօզ.
11 1/4	» »	Գապաթաշ, Պէշիկթ. Օրթաքէօյ, Գուրուչէշմէ, Առնաւուտքէօյ.

Ամեն ուրբաթ օր Եէնիմահալլէէն ժամը 10ին մէկ շոգենաւ մ' ելնելով Պէօյիւքտէրէ, Թարապիա, Եէնիքէօյ, Էմիրկէն, Ռ. Հիսար, Առնաւուտքէօյ, Օրթաքէօյ եւ Պէշիկթաշ հանդիպելով կամուրջ պիտի գայ.

Իւսկիւտար երթեւեկութիւն ընող 3 շոգենաւները առաւօտները ժամը 1էն մինչեւ 6ը Իւսկիւտարէն կամուրջը եւ կամուրջէն Իւսկիւտար եւ իրիկունները ժամը 8 էն մինչեւ 12 կամուրջէն Իւսկիւտար երթեւեկութիւն պիտի ընեն. կիրակի եւ ուրբաթ երկու շոգենաւ պիտի բանին նոյն ժամերը.

ԽԱՐԹԱԼ ԵՒ ԿՂԶԻՆԵՐԸ ԲԱՆՈՂ ՇՈԳԵՆԱՒՆԵՐԸ

Ժամ	Թիւ	
12 1/2	4	Բէնտիքէն Խարթալ, Մեծ կղզի, Հէյպէլի, Պուրկազ, Քնալը եւ անկէց կամուրջ.
1 3/4	11	Մեծ կղզիէն Ճաքօմօ, Հէյպէլի, անկէց կամուրջը.
2	3	Խարթալէն Մեծ կղզի, Հէյպէլի, Մալթէփէ, անկէց կամուրջը.
7 1/2	4	» » » » Պուրկազ Քնալը » »

ԿԱՄՈՒՐՋԷՆ

3	4	Քնալը, Պուրկազ, Հէյպէլի, Մեծ կղզի, Խարթալ.
9 1/2	3	Մալթէփէ, Հէյպէլի, Մեծ կղզի, Խարթալ, Բէնտիք.
10	11	Հէյպէլի, Ճաքօմօ, Մեծ կղզի.
10 1/2	4	Քնալը, Պուրկազ, Հէյպէլի, Մեծ կղզի, Խարթալ.

ԿԻՐԱԿԻ ՕՐԵՐԸ

12 1/2		Շոգենաւ մը Խարթալէն Մեծ կղզի, Հէյպէլի, Պուրկազ, Քնալը եւ անկէց կամուրջ.
8	»	Մեծ կղզիէն Հէյպէլի, Պուրկազ, Քնալը, անկէց կամուրջը.
9 1/2	»	Խարթալէն Մեծ կղզի, Հէյպէլի, Պուրկազ, Քնալը.

ԿԱՄՈՒՐՋԷՆ

1 1/2	»	Քնալը, Պուրկազ, Հէյպէլի, Մեծ կղզի, Խարթալ.
3 1/4	»	» » » » »
10 1/4	»	» » » » » Խարթալ.

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

ԴՐԱՄՈՑ ԱՐԺՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ 24 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ	Հինգշբ. 22	Ուրբաթ 23
	Ղուրուշ	Ղուրուշ
Օսմանեան լիրա Մէճ.	102.20	102.20
Քաանոց արծաթ		
Էսհամը ումումի	33.37	33.35

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ 24 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
ԱՐՄՏԻՔ

Ցորեն Թայղան կարծր	27—29
» խամպըլ »	25—26
» Ռում. Պալճըք	00—00
» Վառնա	24—25
» Իպրայիլ կակուղ	16—22
» կալաց »	24—27
» Պուրկազ »	23—25
Եգիպտացորեն կալաց	13—14
Գարի	—12

ՄԵՏԱՔՍ

Պրուսա կարճ Թէֆէ	570—580
» երկան »	560—580
Շաքի հօխան Ֆրանք	
» Պարսկաս.	50—54

ՆԵՐՔԻՆ ԲԵՐՔ

	Ղուրուշ
Բամպակ Պալըքէսէր հօխայ	—13
» կէյվէ »	—14
» Ատանա »	—12.20
» Ռուսաստան »	—11.20
Բուրդ Էնկիւրի լուացուած »	—12.20
» » չլուածառւ »	— 6
» Պանտըրմա չլուաց. »	— 6.20
Ճէյրի Էնկիւրիւ »	—12
» Թօխատ »	—10
» Զօրում »	—00
Մազը սեւ »	—12
» Ճերմակ »	— 0
Թիֆթիք Էնկիւրիւ »	—48
Աֆիօնպալըքէսէր »	—255
Քիթրէ Տերեւ բանուած »	00—23
Սալէպ Տաճկաստանի »	—15
Մեղրամոմ գեղին Տրապի. »	—22
» » Անատօլու »	—21
Սուսամ Ռումէլլիի »	— 0
Կտաւատի հունտ Ռում. Քիլէ	—
» » Պանտրմա »	—
Ձէթ Այվալըդ հօխայ	— 7.20
» Կիրիտ »	— 7
Աճառ (Սապօն) Գանտիա »	— 7
» » Միտիլլի »	— 6
Բրինձ Եգիպտոս Բէշիա »	— 4.10
» Տիմեաթ »	

ԱՐՏԱՔԻՆ ԲԵՐՔ

	ղուրուշ
Խահվէ Ռիօ եւ Գաւիօ 100 հօխ.	900—1000
Շաք. գլուխ6-10Լտ.կնդ. »	—
» փոշի » »	
» Հոլ. գլուխ » »	—
» փոշի » »	—255
Գաղղ. գլուխ » »	—295
» փոշի » »	—250
Անագ (ղալայ) » »	—680
Պղպեղ (պիպէռ) հօխայ	— 6
Լեղակ (չիվիտ) Պէնկալա »	—135
» » Մատրաս »	—120
Անուշադր (Նըշատըր) »	— 7
Պողպատ (Չէլիք) սնտուկ	—180
Կապար (Գուրշուն) »	— 320
Թիթեղ(Թէնէքէ)զոյգ սնտ. »	—355
Ձինք տախտակ Թիւ 7-12 Հիյ	— 7
Երկաթ Անգ. ձողաձեւ կնդ.	68— 70
» Տախտակ 1-14 »	
» Բեւեռցու »	72— 73
» Բոլորակ »	135—140
» Ռուսիոյ »	120—130
Քարփիձա վարիլ 39 Հիյ.	—118
Իսմթիւպէճ ճէն. զոյգ Մնտ.	—250
» Պէլճ. »	
» Թրիէսթ »	
Սբառմաչէթ Վիէննա հօխան	— 16
» Թրիէստ եւ Գաղղ. »	— 15

Մասիս լրագրոյ բաժանորդութեան տեղերն են՝ Կ. Պոլիս Ջինիլի խանը վերի յարկը Թ. 7, Մասիսի խմբագրատունը։

Իսկ գաւառաց մէջ հետեւեալ յօգաբարձուաց սենեակները։

ԻԶՄԻՐ. Յարութիւն աղա Տէտէեան.

ՆԻԿՈՄԻԴԻԱ. Ռափայէլ աղա Բանչուկեան.

ԱՏԱԲԱԶԱՐ. Պ. Յակոբ Սալահորեան.

ԹԷՔԻՐՏԱՂ. Յարութիւն աղա Շուշանեան.

ԱՆԴՐԻԱՆՈՒՊՈԼԻՍ. Մանուկի Սուքիաս աղա Գայուսեան։

ՏՐԱՊԻԶՈՆ. Պ. Խաչատուր Էլմասեան.

ԿԱՐԻՆ. Կարապետ պատուելի Զաքարեան.

ՀԱԼԷՊ. Նիկողայոս աղա Տէր Մարգարեան.

ԵՐԶՆԿԱ. Ընքերցասիրաց Թանգարան.

ՎԱՆ. Գրիգոր աղա Իսահակեան.

Ուրիշ քաղաքներէ ստորագրուիլ ուզողներն՝ այս տեղերէն մէկուն հետ կրնան բղթակցիլ։

Խմբագիր-Տնօրէն
Կ. Ս. ԻՒԹԻՒՃԵԱՆ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ՄԱՍԻՍ ԼՐԱԳՐՈՑ
Կ. ՊՈԼԻՍ ՋԻՆԻԼԻ ԽԱՆ